

ФІНАНСОВИЙ КОМПЛІЄНС У БОРОТБІ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ

FINANCIAL COMPLIANCE IN THE FIGHT AGAINST MONEY LAUNDERING

Добрунова К.В., студентка III курсу
факультету слідчої та детективної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Сучасний фінансовий сектор стикається з проблемами, пов'язаними зі зростанням незаконних фінансових операцій, глобалізацією ринку і цифровими перетвореннями. Фінансова гармонія є необхідним елементом для забезпечення безпеки і стабільності фінансової системи, а також для забезпечення інтеграції України в європейське правове поле. Проте розвиток згуртованості в Україні характеризується низкою факторів, що потребують детального аналізу та розробки ефективних заходів щодо їх подолання. Стаття присвячена аналізу актуального стану фінансового комплаєнсу в Україні, який є одним із ключових елементів забезпечення законності, прозорості та безпеки фінансової діяльності в умовах зростання глобалізації та цифрових трансформацій. Розглянуто проблеми запобігання відмиванню грошей, фінансування тероризму та інтеграції України в європейське правове співтовариство.

Акцентується увага на важливості комплаєнс-заходів, які сприяють створенню прозорого та безпечного фінансового середовища. Визначено, що українське законодавство, попри прогрес у гармонізації з міжнародними стандартами, все ще стикається з низкою проблем, серед яких застарілі нормативно-правові акти, недостатня цифровізація та низький рівень кваліфікації кадрів у фінансовій сфері. Основними чинниками, що перешкоджають ефективному впровадженню комплаєнсу, є низька цифрова грамотність, недостатній обмін інформацією між державними та фінансовими установами, а також брак ресурсів у малих і середніх підприємств.

У статті проаналізовано методологічні основи дослідження, зокрема використання загальнонаукових і спеціальних юридичних методів, а також сучасну практику застосування фінансового комплаєнсу в Україні та за кордоном. Підкреслюється необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, розвитку інституційної інфраструктури та впровадження сучасних технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, для автоматизації моніторингу фінансових операцій. Зокрема, пропонується активніше впроваджувати міжнародні стандарти, включаючи рекомендації FATF та директиви ЄС.

У висновках сформульовано практичні рекомендації для покращення фінансового комплаєнсу в Україні, включаючи посилення законодавчого регулювання, підвищення кваліфікації працівників, розвиток цифрових технологій та стимулювання співпраці між державними і приватними структурами. Ці заходи сприятимуть створенню конкурентоспроможної, стабільної та безпечної фінансової системи, що відповідає міжнародним стандартам.

Ключові слова: фінансова відповідність, боротьба з відмиванням грошей, фінансовий моніторинг, ризики, фінансовий сектор.

The modern financial sector is facing challenges related to the growth of illegal financial transactions, market globalisation and digital transformation. Financial harmony is a necessary element to ensure the safety and stability of the financial system, as well as to ensure Ukraine's integration into the European legal framework. However, the development of cohesion in Ukraine is characterised by a number of factors that require a detailed analysis and development of effective measures to overcome them. The article analyses the current state of financial compliance in Ukraine, which is one of the key elements of ensuring the legality, transparency and security of financial activities in the context of growing globalisation and digital transformation. The author examines the issues of preventing money laundering, terrorist financing and Ukraine's integration into the European legal community.

The author emphasises the importance of compliance measures that contribute to the creation of a transparent and secure financial environment. It is determined that Ukrainian legislation, despite progress in harmonisation with international standards, still faces a number of problems, including outdated regulations, insufficient digitalisation and low level of qualification of personnel in the financial sector. The main factors that impede effective compliance implementation are low digital literacy, insufficient information exchange between government and financial institutions, and a lack of resources among small and medium-sized enterprises.

The article analyses the methodological foundations of the study, including the use of general scientific and special legal methods, as well as the current practice of financial compliance in Ukraine and abroad. The author emphasises the need to improve the regulatory framework, develop institutional infrastructure and introduce modern technologies, such as artificial intelligence and machine learning, to automate the monitoring of financial transactions. In particular, it is proposed to more actively implement international standards, including FATF recommendations and EU directives.

The conclusions formulate practical recommendations for improving financial compliance in Ukraine, including strengthening legislative regulation, improving the skills of employees, developing digital technologies, and stimulating cooperation between public and private entities. These measures will contribute to the creation of a competitive, stable and secure financial system that meets international standards.

Key words: financial compliance, anti-money laundering, financial monitoring, risks, financial sector.

Метою дослідження є визначення поточного стану фінансової відповідності в Україні та проаналізувати ключові проблеми, що перешкоджають його ефективному впровадженню, а також розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази, інституційної інфраструктури та технічної підтримки для забезпечення відповідності у фінансовому секторі.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий комплаєнс та боротьба з відмиванням грошей є одними з найважливіших елементів сучасної фінансової системи. Зі зростанням глобалізації та діджиталізації фінансових операцій зростає потреба у забезпеченні прозорості, законності та захисту від незаконних фінансових практик. Програми комплаєнсу ефективні при боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, які становлять серйозну загрозу національній та міжнародній безпеці. Прагнучи інтегруватися в європейське правове співтовариство, Україна активно розвиває правову базу для боротьби з від-

миванням грошей та імплементує міжнародні стандарти у цій сфері. Однак правоохоронна діяльність у цій сфері стикається з низкою проблем, таких як обмежений доступ до інформації про кінцевих бенефіціарів та недостатня перевірка клієнтів фінансовими установами.

Фінансовий комплаєнс регулює та забезпечує дотримання законів та правил у сфері фінансів і ринків капіталу і охоплює всі аспекти фінансової діяльності [1]. Його сутність полягає у системному та стратегічному забезпеченні законності та етичності у всіх аспектах фінансової діяльності, дотримуючись всіх відповідних законодавчих вимог та регуляторних стандартів, включаючи попереджуючі заходи щодо відмивання грошей, фінансування тероризму та ін. Збереження довіри клієнтів забезпечується конфіденційністю, безпекою проведення фінансових операцій, високим рівнем прозорості. Також, комплаєнс охоплює управління ризиками, пов'язаними з можливими порушеннями законодавства чи регуляторних вимог. Крім

того, банк зобов'язаний дотримуватися високих етичних норм, зокрема поводитися з клієнтами та співробітниками з повагою та справедливістю, що сприяє формуванню довіри та підтриманню репутації [2].

Наразі, українське законодавство постійно адаптується до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій FATF та директив ЄС, для забезпечення ефективної боротьби з фінансовими злочинами. Зокрема, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 3894-IX встановлює вимоги до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, обов'язкові процедури для ідентифікації клієнтів, аналізу та моніторингу фінансових операцій, а також заходи щодо виявлення та повідомлення про підозрілі транзакції [3].

Суб'єкти первинного фінансового моніторингу, до яких відповідно Закону належать банки, фінансові установи, професійні учасники фондового ринку, нотаріуси, адвокати та інші установи, які проводять фінансові операції, зобов'язані дотримуватися вимог комплаєнсу та протидії відмиванню грошей. Основні обов'язки суб'єктів первинного фінансового моніторингу включають: ідентифікацію клієнтів, тобто проведення перевірок та встановлення особи клієнта, кінцевих бенефіціарів та оцінки ризиків; моніторинг транзакцій, тобто регулярне відстеження та аналіз фінансових операцій з метою виявлення підозрілих або незвичайних транзакцій; звітування про підозрілі операції, тобто повідомлення ДСФМ про операції, що можуть свідчити про відмивання грошей або іншу незаконну діяльність.

Вовчак О. Д. та Єндоренко Л. О. зазначають, що ефективність комплаєнсу в банку залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників. До них належать рівень формалізації регуляторних вимог, усвідомлення керівниками та акціонерами банку значення й завдань комплаєнсу, наявність та активне просування комплаєнс-культури керівництвом, кваліфікація працівників банку, особливо підрозділу комплаєнсу, достатність ресурсів для реалізації цієї функції, якість внутрішніх нормативних документів і вибір оптимальної моделі організації комплаєнсу [4].

З цього можемо визначити основні проблеми та перешкоди в розвитку фінансового комплаєнсу в Україні.

По-перше, українське законодавство у сфері фінансового комплаєнсу, хоч і розвивається, інколи не встигає за стрімкими змінами у фінансовому секторі та міжнародними вимогами. Досі існують численні нормативно-правові акти, які залишаються застарілими або неповністю узгодженими з європейськими та міжнародними стандартами [5]. Така ситуація ускладнює повноцінне запровадження сучасних комплаєнс-процедур, зокрема, у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Зокрема, застарілість норм створює прогалини, які можуть використовуватися недобросовісними особами для уникнення контролю та запобіжних заходів. Крім того, нечітко визначені поняття й терміни у національних законах ускладнюють їх практичне застосування та відкривають можливості для неоднозначних трактувань, що часто використовується для уникнення відповідальності. Отже, існує потреба у прискоренні законодавчих реформ, що передбачатимуть не лише оновлення існуючих актів, а й створення чіткої нормативної основи, яка охоплюватиме сучасні тенденції комплаєнсу.

По-друге, Рівень цифрової грамотності та впровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі України все ще залишається недостатнім для забезпечення ефективної реалізації комплаєнс-процедур. Хоча деякі великі банки і впроваджують сучасні технології моніторингу та обробки фінансових операцій, малий та середній бізнес, а також деякі державні органи значно відстають у цій сфері [6]. Це знижує ефективність контролю за

транзакціями, особливо з точки зору швидкого виявлення підозрілих операцій.

Цифрова нерівність і недосконала інфраструктура для автоматизованого контролю перешкоджають впровадженню технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, для автоматичного моніторингу та обробки даних. Відсутність належної інфраструктури і кваліфікованих кадрів призводить до того, що багато фінансових установ змушені проводити аналіз операцій вручну, що потребує значних ресурсів та уповільнює процес. Для покращення ситуації необхідне підвищення рівня цифрової освіти, зокрема у фінансовому секторі, а також стимулювання впровадження сучасних технологій.

По-третє, малий та середній бізнес в Україні часто не має достатньо фінансових ресурсів для реалізації ефективних комплаєнс-заходів, які потребують інвестицій у програмне забезпечення, навчання персоналу, розробку внутрішніх політик і процедур. Для багатьох таких підприємств комплаєнс стає додатковим тягарем, що ускладнює їхню діяльність, особливо в умовах економічної нестабільності. Через брак ресурсів малий бізнес іноді нехтує вимогами комплаєнсу або застосовує спрощені процедури, які не завжди відповідають встановленим стандартам. Це може створювати потенційні ризики, такі як потрапляння у фінансову систему підозрілих або незаконних операцій. Для розв'язання цієї проблеми важливим є створення механізмів підтримки малого бізнесу в комплаєнс-заходах, таких як фінансування навчання або спрощення вимог для невеликих компаній.

І по-четверте, в Україні недостатньо налагоджений обмін інформацією між фінансовими установами та державними органами, такими як правоохоронні органи, Національний банк України, Міністерство фінансів, які повинні координувати свої дії у питаннях запобігання фінансовим злочинам [7]. Це ускладнює ідентифікацію та швидке реагування на потенційно незаконні транзакції, оскільки державні органи часто не мають доступу до актуальної інформації про ризикові операції.

Інші країни демонструють, що тісна співпраця між державою і приватним сектором може значно підвищити ефективність боротьби з відмиванням грошей. Для України це питання є особливо актуальним у зв'язку з вимогами міжнародних організацій, таких як FATF, до прозорості та ефективності обміну даними. Отже, налагодження ефективного обміну інформацією між державними та приватними структурами потребує впровадження єдиних стандартів комунікації, спрощення доступу до баз даних і регулярного обміну інформацією.

Висновок. Дослідження детально розглядало фінансову відповідність як важливий інструмент для забезпечення законності, прозорості та етики фінансової діяльності, а також запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Аналіз показав, що дотримання вимог – це систематичний і стратегічний підхід до діяльності фінансових установ, який включає дотримання нормативних вимог, управління ризиками, забезпечення довіри клієнтів і дотримання високих етичних стандартів. Важливим аспектом дослідження було виявлення ключових питань, що впливають на ефективність впровадження процедур дотримання в Україні.

Крім того, у фінансовому секторі були виявлені неадекватні рівні оцифрування, які перешкоджають використанню передових технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, для моніторингу та аналізу фінансових транзакцій. У той час як великі банки поступово впроваджують інноваційні рішення, малі підприємства та деякі державні установи значно відстають. Нестача кваліфікованого персоналу та належної інфраструктури призводить до того, що багато процедур виконуються вручну, що знижує ефективність та уповільнює процес. Для вирішення цієї проблеми необхідно підвищити

цифрову грамотність працівників фінансового сектора, поліпшити інфраструктуру і стимулювати впровадження інноваційних технологій.

Таким чином, поліпшення фінансової згуртованості є передумовою для зміцнення фінансової системи Укра-

їни, підвищення її конкурентоспроможності та інтеграції в європейське правове співтовариство. Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню прозорого, стабільного та безпечного фінансового середовища, що відповідає сучасним міжнародним стандартам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братчук У. П. Фінансовий комплаєнс як інструмент удосконалення фінансової архітектури. Економіка і організація управління. 2023. № 3(51). URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.2>
2. Мулик А. К. Загальні підходи до організації комплаєнсу в банках. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Право. 2023. Т. 1, вип. 79. С. 266-271. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288618/282274>
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
4. Вовчак О. Д., Єндоренко Л. О. Удосконалення системи фінансового моніторингу в банках України та оцінювання комплаєнс-ризиків. *Problems of Economy*. 2023. № 3. С. 237-243. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001490332>
5. Колодізев О. М. Система комплаєнсу в банках: нові властивості та виклики сучасності. Сучасні проблеми фінансового моніторингу : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф., 23 листоп. 2018 р. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 13-16. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20258>
6. Мулик А. К. Загальні підходи до організації комплаєнсу в банках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 79(1). URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.46>
7. Світлична В. Ю., Овчелупова О. М. Сучасний стан та перспективи запровадження комплаєнс-контролю у діяльність банківських установ. *Комунальне господарство міст*. 2019. Т. 7, вип. 153. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/55434/1/5474-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-11253-1-10-20191221.pdf> (дата звернення: 07.01.2025).